

تأثیر نمایش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهر تهران

چکیده

اخیراً در جهان، نسبت به گذشته بر مقوله تعلیم و تربیت از طریق نمایش، تأکید بیشتری به وجود آمده است. در جوامع مختلف به تدریج مسیر رو به رشدی را طی کرده است؛ بیشتر مخاطبان خود را در رده سنی کودکان و نوجوانان می‌یابد. با توجه به اهمیتی که این رده سنی برای مسئله تربیت و ایجاد مهارت دارد، بررسی این مقوله در دانش‌آموزان ابتدایی می‌تواند نکات مهمی را آشکار سازد. این پژوهش به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های کمی انجام شده است. روش تحقیق، نیمه آزمایشی بود. جامعه آماری ۳۶۱ نفر از دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای با استفاده از جدول مورگان انتخاب شدند و پرسشنامه مهارت اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۹) را دریافت نمودند. سپس به‌طور تصادفی ساده در دو گروه ۱۸۰ نفری در دو گروه آزمایش (مدارس غیردولتی) و کنترل (مدارس دولتی) جایگزین شدند. گروه آزمایش در یک ماه و طی ۴ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای مفید در کلاس هنری (نمایش) آموزش دیدند، در حالی که گروه کنترل در طی این مدت برنامه روزانه خود را دنبال می‌کردند و هیچ‌گونه مداخله آموزشی دریافت نکردند. پس از اجرای برنامه آموزشی، مجدداً پرسشنامه بر روی هر دو گروه اجرا گردید. تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل کواریانس نشان داد که شرکت در کلاس‌های هنری نمایش بر ارتقای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به‌طور معناداری مؤثر بوده است. این نتایج نشان می‌دهد که نمایش بر مهارت اجتماعی در ابعاد: همکاری، ابراز وجود، خویش‌داری و همدلی، تأثیر مثبت و معنادار داشته است.

اهداف پژوهش:

۱. بررسی تأثیر شرکت در کلاس‌های هنری نمایش بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی تهران.
۲. مطالعه میزان مهارت‌پذیری دانش‌آموزان در مقطع ابتدایی.

سؤالات پژوهش:

۱. تأثیر شرکت در کلاس‌های هنری نمایش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان دختر دوره ابتدایی تهران چگونه است؟
۲. سن دانش‌آموزان ابتدایی چه تأثیری بر میزان مهارت‌پذیری آنها دارد؟

کلیدواژه‌ها: نمایش، پیشرفت تحصیلی، مهارت اجتماعی، دانش‌آموزان دوره ابتدایی.

مقدمه

یکی از مراحل دوران کودکی توانایی کسب مهارت‌های اجتماعی محیط پیرامون کودک است. اصول اخلاقی که از بخش‌های مهارت‌های اجتماعی است، عامل انگیزش اشخاص برای اجرایی کردن اعمال خیر و تضمین‌کننده‌ی درستکاری و تمیز دهنده‌ی اعمال خوب از بد است. ورود به دبستان یکی از خاص‌ترین و حساس‌ترین مراحل رشد و سازگاری کودک را تشکیل می‌دهد. در این مرحله کودک بایستی علاوه بر شروع رسمی آموزش خواندن و نوشتن و ریاضی، روابط اجتماعی با گروه همسن را بیاموزد و این موضوع در سازگاری کلی وی تأثیر دارد. آشنا کردن دانش‌آموزان با تجربیات هنری، تفکرات و اصول بصری، زیبایی‌شناسی و تأثیر آن در فرآیند یاددهی، یادگیری در مدرسه‌ها ضروری است. به طوری که بسیاری از اندیشمندان آموزش هنر را به‌عنوان بُعد چهارم مهارت می‌شناسند. این بُعد در کنار سه بُعد دیگر آموزش یعنی خواندن، نوشتن و سخن گفتن جایگاه ویژه‌ای دارد. برخی از محققین و اندیشمندان به این موضوع تأکید دارند که برنامه‌هایی که برای آموزش هنر تدوین می‌شود باید به‌گونه‌ای باشد تا از ظرفیت‌های آموزشی سایر دروس و واحدهای درسی در راستای آموزش هر چه بهتر هنر استفاده شود. در آموزش هنر چهار عامل نقش مهمی دارند که عبارتند از: معلم با انگیزه، آموزش‌گیرنده‌ی با انگیزه، محتوی آموزشی مناسب و فضای آموزشی. باتوجه به مطالب مذکور این پژوهش کوششی است در پاسخگویی به این سؤال که آیا نمایش بر پیشرفت تحصیلی و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان تأثیرگذار می‌باشد؟

درخصوص پیشینه پژوهش حاضر باید گفت تاکنون اثر مستقلی با این عنوان به رشته تحریر در نیامده است اما آثار متعددی به تأثیر نمایش بر آموزش پرداخته‌اند. سهیلی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "تأثیر آموزش به شیوه‌ی قصه‌گویی، کتاب‌خوانی و نمایش فیلم بر میزان انگیزش و علاقه‌مندی کودکان به مطالعه" که با روش طرح این پژوهش شبه آزمایشی با گروه پیش‌آزمون-پس‌آزمون و پیگیری است. نتایج پژوهش نشان داد هر سه روش قصه‌گویی، کتاب‌خوانی و نمایش فیلم می‌تواند روش‌های مؤثری برای افزایش انگیزش و علاقه‌مندی کودکان ۷ تا ۱۱ ساله به مطالعه باشد. غفاری (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "مطالعه روند نمایشنامه‌نویسی برای کودکان در دوران معاصر براساس نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا" که با روش تحقیق نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل، انجام داده است. یافته‌ها طبق دیدگاه بندورا، کودکان بسیاری از رفتارها را از طریق مشاهده رفتار دیگران یاد می‌گیرند، بنابراین کودک و نوجوان، تأثیرپذیری زیادی از هنر تقلیدی نمایش دارند و از بدو تولد با انجام بازی‌هایشان با آن اخت شده‌اند و بهتر است تعلیم بسیاری از اصول فرهنگی و ارزش‌ها از طریق هنر نمایش صورت پذیرد. شریعت‌مداری و نیک‌پور (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان" روش پژوهش از نوع نیمه آزمایشی و با استفاده از طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل انجام گرفته است. نتایج کلی پژوهش نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی به‌طور معناداری، باعث افزایش مسئولیت‌پذیری و سازگاری با مدرسه در دانش‌آموزان می‌شود. نوروزی مصیر، رحمانی (۱۳۹۵) در تحقیقی تحت عنوان "مقایسه نمرات دانش‌آموزان مدارس مقطع متوسطه دارای فعالیت‌های فوق برنامه و فاقد فعالیت‌های فوق برنامه در آزمون رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون" انجام داده‌اند. نتایج به دست آمده

نشان داد که بین دانش‌آموزان مدارس دارای فعالیت‌های فوق‌برنامه و دانش‌آموزان مدارس فاقد فعالیت‌های فوق‌برنامه در میانگین کل مقیاس و مؤلفه‌های آن شامل، مهارت‌های اجتماعی مناسب، رفتارهای غیر اجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، غرور و خودبرتربینی و ارتباط و تعامل با همسالان، از نظر آماری تفاوت معنادار وجود دارد.

در پژوهش حاضر به منظور بررسی کارکرد کلاس هنری، به‌صورت ویژه، آموزش آموزش نمایش و تأکید بر پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر با طرح آزمایشی بر روی دانش‌آموزان دختر دوره دوم دبستان در منطقه ۲۰ تهران انجام شده و نمونه مورد مطالعه بر روی دانش‌آموزان به‌صورت انفرادی و گروهی با موضوع ثابت مورد آزمایش قرار داده شده نمونه بر اساس محور سیستماتیک تعیین گردید.

نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل که می‌توان نتیجه گرفت دانش‌آموزانی که در نمایش شرکت کرده‌اند دارای پیشرفت تحصیلی بهتری و مهارت‌های اجتماعی بهتری نسبت به دانش‌آموزانی که شرکت نکرده‌اند، بوده است. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌ها و کوشش‌های این نظام، در واقع برای جامه عمل پوشاندن به این امر است. در تبیین و تحلیل یافته‌های مربوط به فرضیه اول تحقیق می‌توان اذعان نمود که عوامل بسیاری وجود دارد که به طور مستقیم و غیرمستقیم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر غیرقابل انکاری دارد و یکی از این عوامل که از نتایج این پژوهش هم می‌توان آن را اثبات نمود کلاس‌های هنری است. از آنجا که با توجه به بررسی چرایی‌های عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی نظر بیشتر نظریه‌پردازان توجه به هنر بود. توجه جدی به هنر موجب هر چه لذت بخش‌تر شدن تجربه مدرسه‌ای به طور عام شده است و دانش‌آموزان شوق و رغبت بیشتری به یادگیری سایر دروس از خود نشان می‌دهند (فلوریدا^۱، ۲۰۰۴). در نتیجه می‌توان استنباط کرد، مطالعات بر روی نمایش عمدتاً بر تأثیرات نمایش به‌عنوان یک استراتژی آموزشی برای یادگیری علم متمرکز بوده و برخی دیگر مطالعات بر تأثیرات نمایش بر پیشرفت تحصیلی و نگرش‌های علمی و هنری متمرکز شده‌اند و نشان داد که نمایش تأثیرات مثبت قابل توجهی بر پیشرفت تحصیلی، خلاقیت، مهارت‌های تفکر انتقادی، اجتماعی، حوزه عاطفی و نگرش دارد. چنانچه بخواهیم دانش‌آموزان از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردار باشند آموزش و پرورش باید توجه بیشتری به فعالیت‌های هنری را مدنظر برنامه درسی مدارس قرار دهد.

پژوهش حاضر بیانگر این مورد نیز است که کودکان و نوجوانان از طریق کسب مهارت‌های اجتماعی نظیر همکاری، سازشی، ارتباط و دوست‌یابی به درون گروه همسالان خود، راه یافته و پای و اساس زندگی اجتماعی را تشکیل می‌دهند (استوارت و سندین^۲، ۱۹۹۵). در تبیین و تحلیل یافته‌های مربوط به فرضیه دوم تحقیق می‌توان اذعان نمود که عوامل بسیاری وجود دارد که بر مهارت اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر دارد و یکی از این عوامل که از نتایج این پژوهش هم می‌توان آن را اثبات نمود فعالیت‌های هنری است. تربیت هنری به عنوان یکی از کارکردهای اساسی

^۱ Florida

^۲ Stuart, G. W., & Sundeen, S. J

و مهم نظام آموزشی مطرح می‌باشد. چنانچه نظام‌های آموزشی بخواهند در جهت تربیت کنش‌گران اخلاقی که کنش آنان هم زمان از صفحه شناختی، عقلانی و عاطفی و احساس برخوردار است توفیق یابد باید آن را در درجه نخست در بستر تربیت هنری جست و جو کنند و از امتیازات تجربه زیباشناسی بهره ببرند، به نظر می‌رسد آموزش ارزش‌ها با ابراز هنر تضمین شدنی است. برای پیاده سازی نمایش در فرآیند پیشرفت تحصیلی و مهارت اجتماعی در کلیه مدارس ابتدایی، اجرای موارد زیر از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود:

(۱) مشارکت جمعی در مدارس ابتدایی نیاز است تا همه کادر آموزش بتوانند یاد بگیرند در مورد استفاده از نمایش به عنوان یک روش در مدارس، علاوه بر معلمان، کارکنان اداری، مدیران، بازرسان و متخصصان موضوعات باید در همان دوره‌های نمایشی آموزش ببینند.

(۲) در نشریات آموزش و پرورش باید به موضوع نمایش، نمایشنامه‌نویسی و روش تدریس نمایشی بیشتر پرداخته شود تا در اختیار معلمان قرار گیرد که آن‌ها اطلاعات مورد نیاز را در زمینه نمایش و مشتقاتش کسب کنند.

(۳) انجمن نمایش و نمایشنامه‌های معاصر، دانشگاه‌ها، دانشکده‌های آموزشی به‌طور خاص، و وزارت آموزش و پرورش باید سمینارها، کارگاه‌های آموزشی یا کنفرانس‌هایی در مورد مزایا و روش‌های استفاده از اجرای نمایش و نمایشنامه نویسی به‌عنوان یک روش تدریس در مدارس ابتدایی ترتیب دهد. از جمله محدودیت این پژوهش می‌توان به این مورد اشاره کرد که نتایج پژوهش حاضر قابل تعمیم به کل دانش‌آموزان دختر و پسر همه دوره‌های تحصیلی نیست، چراکه بررسی فقط بر دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهر تهران بوده است و در صورت نیاز به تعمیم به همه دانش‌آموزان با احتیاط و دانش کافی این کار صورت بگیرد.

منابع:

امیدی، م. (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی سرفصل واحدهای درسی نمایش رشته آموزش هنرهای تجسمی. پایان نامه کارشناسی ارشد. مرکز تربیت معلم. دانشکده هنر دانشگاه شاهد.

دورودیان، زهرا. (۱۳۹۲). «تأثیر روش ایفای نقش بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان حساب نارسای دبستانی در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ استان تهران». فصلنامه روانشناسی افراد استثنایی، شماره ۲.

غفاری، ندا. (۱۳۹۷). «مطالعه روند نمایشنامه نویسی برای کودکان در دوران معاصر براساس نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا»، تئاتر، شماره ۷۵، صص ۵۸-۷۸.

نوروزی مصیر، ر. رحمانی، ج. (۱۳۹۵). «مقایسه نمرات دانش‌آموزان مدارس مقطع متوسطه دارای فعالیت‌های فوق‌برنامه و فاقد فعالیت‌های فوق‌برنامه در آزمون رشد مهارت‌های اجتماعی ماتسون». پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، شماره ۲۱، صص ۱۴۵-۱۵۵.

همای، رضا؛ کجبا، محمدباقر و سیادت، سیدعلی. (۱۳۸۸). «تأثیر قصه‌گویی بر سازگاری کودکان». مطالعات روان‌شناختی، ش ۵۲، صص ۱۴۹-۱۳۳.

Aksoy, P., & Baran, G. (۲۰۱۴). Review of studies at bringing social skills for children in : preschool period. Procedia Social and Behavioral Science, ۹, ۶۶۳- ۶۶۹.

(۱۹۹۸). The, Role of the Arts in Curriculum planning. Allyn and Bacon Inc..Eisner, E

(۲۰۰۴). The rise of the creative class: And bow it's transforming work, Leisure, .Florida, r community and every life, New York: Basic Books Ranco, m.a (۲۰۰۴). Creativity, Annual Review of psychology, ۵۵, ۶۵۷, ۶۸۷.